

ביאורים

תפיסת העולם של טורנוסרופוס ביחס לבריאה קיימת גם ביחס לאדם. כמו שהבריאה היא דבר מושלם מכיוון שנבראה על ידי הבורא המושלם שלא יבא דבר בעל חסרונות, כך גם האדם, יציר כפיו של הקב"ה, נברא כשהוא מושלם. לאור זאת, אין מה להתקדם ולקנות מעלות, מכיוון שהמדרגה הרוחנית שבה הקב"ה רוצה שנהיה היא המדרגה הרוחנית שבה נולדנו. אם הקב"ה היה רוצה שנהיה במדרגה רוחנית אחרת הוא היה בורא אותנו במדרגה זו.

המהר"ל מבאר שהיהדות סוברת שתפיסה זו היא טעות גמורה. לא ייתכן שהאדם צריך להישאר במדרגה הרוחנית שבה הוא נמצא. הראיה לכך היא מהעולם שבו אנו חיים. העולם מחולק לשני חלקים: לעליונים ולתחתונים. העליונים הם אותם ברואים רוחניים אשר הרוחניות שלהם באה לידי מימוש, ולכן הם חיים בעולם העליון. התחתונים הם אותם ברואים חומריים אשר אין להם כלל פוטנציאל רוחני, ולכן אין להם חיבור של קדושה לקב"ה. האדם נמצא בתווך. מחד, אנו יודעים שיש בו כמיהה לקדושה ולעולמות עליונים, דבר המעיד על הקשר הרוחני העמוק שלו לבורא. מאידך, הוא חי כאן בעולם הזה התחתון ומוקף המוני ברואים חומריים ללא כל מגע רוחני עם הבורא. אם הייתה נכונה הטענה שמדרגתו הרוחנית של האדם היא בפועל, הוא היה צריך להיות בעולם העליון עם אותם יצורים שהפוטנציאל הרוחני שלהם ממומש! העובדה שהאדם נמצא בעולם הזה התחתון, אך הוא בעל השתוקקות רוחנית ותביעה מוסרית, מוכיחה שיש בו פוטנציאל רוחני שצריך להתגלות.

הרחבות

• האדם והמלאך

וַיְהִי לֹא מֵהַלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה. המהר"ל רומז כאן לדברי הפסוק בזכריה [ג, ז]: "וַיִּנְתַּנִּי לָךְ מֵהַלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה". הרד"ק פירש את הפסוק הזה שאם האדם ילך בדרכי ה', נשמתו תזכה להלך בעולם הבא בין המלאכים המכונים 'עומדים' - שעומדים וקיימים לעולם. ר' נפתלי מרופשיץ כתב לפסוק זה הסבר אחר, העומד על ההבדל בין האדם למלאכים: "וזהו שנאמר וילך משה כו' שהיה הולך, על דרך ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, שהאדם צריך להיות הולך ממדרגה למדרגה, וזה היה משה עושה תמיד, רק בעת מתן תורה כתיב אנכי עומד בין ה' וביניכם, שאז היה במדרגת עומד, כי אז פתח השם יתברך השמים ושמי השמים ואמר אנכי ה' אלהיך כו', עד שלא היה אפשר עוד למשה להלך למדרגה למעלה מזו, והיה במדרגת עומד" [זרע קודש, תחילת פרשת בראשית]. האדם, ובפרט הצדיק, מתעלה כל רגע בכך שזוכה להוציא את נשמתו אל הפועל ולכן נקרא מהלך. אך המלאכים, שנשארים תמיד במדרגתם העליונה, נקראים עומדים.

בספר נפש החיים [א, י] מביא המחבר מחלוקת "אם האדם מישראל גדול מהמלאך או מלאך גדול ממנו". ומכריע שאלו ואלו דברי אלוהים חיים: מצד המהות ויכולת ההשגה ודאי המלאך גדול, אך לאדם יש יתרון אחד, והוא היכולת לבחור להתעלות ולהשפיע במעשיו על כל העולם. למרות שמשה רבנו הגיע למדרגת עומד, עדיין היה לו היתרון על המלאך בכך שמהותו של משה בתור אדם היא היכולת להתעלות.

שאלות לדין

מה המשמעות של 'אין מעלת נפשו האחרונה בפעל', ומדוע כל כך חשוב למהר"ל להדגיש זאת?

האם אנו מרגישים שאנו בדרגה גבוהה מהמלאכים?

פרק ג

נושא הפרק: האדם צריך להוציא כוחותיו אל הפועל

האדם עם מעלת נפשו האלהית, אשר כבר אמרנו כי יש לו נפש אלהית בפרט, שלא מעלת האדם נמצאת רק בכך ועליו להוציא אל הפועל **נמצא בכל נפשות התחתונים. אל יקבל אונאה בעצמו' לומר כי יש לו מעלתו האחרונה בפעל², ויחשב בנפשו שלום יהיה לי, אף אם אני יושב בטל מבלי עמל כלל. הרי המעלה שלו ומדרגתו יגן עליו על מקומו ישיבנו, ועל פנו יחזירנו, כי משלו יתן לו, ואין צריף לקנות לו שום מעלה. דבר זה מושבת פגול לא ירצה³, ולא יחשב פה, כי הוא טעות בנפשו. כי אין מעלת נפשו האחרונה בפעל. והוא מיחד מבין כל הנמצאים, עליונים ותחתונים, שאין מעלתו האחרונה בפעל.**

וכי יעלה על דעת האדם שיהיה נמצא לאדם מעלתו האחרונה בפעל? כי זהו מדרגת העליונים שהם בפעל, אבל התחתונים שהם בעלי חמר אינם בפעל. ודבר זה יכריח, כי אין לאדם מעלתו האחרונה עד שנחשב מדרגתו בין העליונים ויהיה לו מהלכים בין העומדים האלה⁴. רק שנברא בכח ואינו בפעל שאין לו מעלתו האחרונה בפעל. ונמצא לך ההפרש שיש בין האדם ובין כל הנמצאים התחתונים ועליונים. כי העליונים שלמוותם בפעל ואינם צריכים להוציא שלמוותם אל הפעל, והתחתונים, וזלת האדם, אין להם גם כן יציאה אל הפעל, כי מה שנבראו עליו אין השתנות ויציאה לפעל בהם. אף האדם הוא בכח ויוצא אל הפעל.

כבר התבאר למעלה בפרק א' ופרק ב' כי לאדם מעלה רוחנית אלוקית שאינה מצויה בשאר בעלי החיים. ¹ואל לו לאדם לחשוב ²כי מעלה זו נמצאת כבר בפועל במציאות, ומתוך מחשבה זו יסיק כי אין הוא צריך לעמול בעולם הזה כלל. וכן אל לו לחשוב שאף אם יכשל במעשיו לא ישפיע דבר זה על מעמדו הרוחני, מכיון שמעלתו הרוחנית היא שרירה וקיימת. ³מחשבות אלו אינן נכונות, כי מעלתו היא בכח בלבד, ובזה הוא שונה משאר הנבראים שנבראו והם כבר בפועל בבריאתם.

וכי כיצד יעלה על דעת האדם שמעלתו הרוחנית קיימת בו בפועל? שהרי מעלה זו מעלת הרוחניים העליונים שנבראו כשמעלתם הרוחנית כבר קיימת בהם בפועל, אבל היצורים בעולם התחתון שהם חומריים, אינם יכולים לצאת אל הפועל בשלמות, שהרי אין בהם מעלה רוחנית. מכיון שגם האדם הינו יצור חומרי, לכן בעת בריאתו מעלתו הרוחנית אינה בפועל ⁴ואין הוא במדרגת המלאכים, אלא הוא נברא כבעל יכולת לממש את יכולתו הרוחנית. זהו ההבדל שבין האדם לשאר הנבראים, הן הנבראים העליונים והן הנבראים שבעולם התחתון, שהעליונים נמצאת בהם השלימות בשעת יצירתם, והתחתונים אין בהם שינוי מהותי משעת יצירתם ובמשך כל ימי קיומם. ⁵רק האדם נתבע להוציא את כוחותיו מן הכח אל הפועל.

מעלת האדם נמצאת רק בכח ועליו להוציא אל הפועל

העליונים והתחתונים, מלבד האדם, מעלתם בפועל בהבראם